

Лариса ВОЛОВИК,

orcid.org/0000-0002-0423-0917

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін

Полтавського державного аграрного університету

(Полтава, Україна) *volovik.lara2010@gmail.com*

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНФІНІТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

*У статті проаналізовано структурно-семантичні особливості інфінітивних конструкцій (на матеріалі німецької мови). Кожен компонент аналізованих конструкцій характеризується власним семантичним значенням, яке функціонально реалізується у фразеологічних зв'язках з іншими німецькими лексемами, але у складі інфінітивних конструкцій вони зазнають певних семантичних змін. Усе це свідчить про те, що топологічний і структурно-семантичний аналіз напівморфологізованих конструкцій показав, що на їхньому поверхневому рівні виявлено як контактні, так і дистантні відношення членів речення між собою, а на глибинному – граматичні ознаки порівняльних, модальних і каузативних відношень. Ці утворення використовуються для вираження цілої низки морфологічних значень завдяки своїй монолітній та синкретичній формі. Функціонально вони є економним засобом побудови зв'язного тексту та складного синтаксичного цілого. Інфінітивні конструкції, будучи синтаксичними трансформаціями, слугують засобом реалізації компресії в синтаксисі, що призводить до економічної побудови речення, його конструктивної гнучкості, імплікації речень (або ситуацій). Ми також визначили, що інфінітивні конструкції мають модальне значення оцінки з різним ступенем категоричності, не називаючи конкретної особи, яка має безпосереднє відношення до оцінюваних фактів. Аналіз глибинних синтаксичних зв'язків дозволяє виявити універсальну синтаксичну основу, відповідно до вмотивованості речення. Так, можна стверджувати, що інфінітив одночасно має дієслівні ознаки, також має категорію відносного часу, способу, а наступним аспектом є те, що інфінітив має потенційне відношення до особи, зберігає дієслівне керування, може мати ряд залежних членів речення (додатки, обставини). Можна впевнено стверджувати, що інфінітив складається з трьох обов'язкових компонентів, а саме службових або допоміжних дієслів *haben, sein, lassen, bleiben, stehen, gehen*, які сучасні німецькі лінгвісти називають сполучниками, наступним компонентом є частка *zu* та незмінна, інакше неозначена форма повного дієслова, яка в сучасній синтаксичній науці називається інфінітивом головного дієслова. Є підстави вважати, що інфінітив поєднується переважно з абстрактними іменниками, які характеризуються значенням дії або стану в широкому розумінні цього слова.*

Ключові слова: *інфінітивна конструкція, структура речення, мовна одиниця, синтаксична функція, стилістичне забарвлення, семантична ознака.*

Larysa VOLOVYK,

orcid.org/0000-0002-0423-0917

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Humanities and Social Sciences

Poltava State Agrarian University

(Poltava, Ukraine) *volovik.lara2010@gmail.com*

STRUCTURAL SEMANTIC FEATURES OF INFINITIVE CONSTRUCTIONS (ON MATERIALS OF THE GERMAN LANGUAGE)

The article analyzes the structural and semantic features of infinitive constructions (based on the German language). Each component of the analyzed constructions is characterized by its own semantic meaning, which is functionally realized in phraseological relations with other German lexemes, but they undergo certain semantic changes as part of infinitive constructions. All this suggests that the topological and structural-semantic analysis of semi-morphologized constructions has shown that at their surface level both contact and distant relations of the sentence members among themselves are revealed, and at the deep level – grammatical signs of comparative, modal and causative relations. These formations are used to express a range of morphological meanings due to their monolithic and syncretic form. Functionally, they are an economical means of building a coherent text and a complex syntactic whole. Infinitive constructions, being syntactic transformations, serve as a means of realizing compression in syntax, which leads to more economical sentence construction, its constructive flexibility, and implication of sentences (or situations). We have also determined that infinitive constructions have the modal value of evaluation with varying degrees of categoricity,

without naming a specific person who is directly related to the facts being evaluated. The analysis of deep syntactic relations allows us to identify a universal syntactic basis, according to the motivation of the sentence. For example, it can be argued that the infinitive simultaneously has verbal features, also has the category of relative tense, mood, and the next aspect is that the infinitive has a potential relation to a person, retains verbal control, and can have a number of dependent clause members (appendages, circumstances). It can be confidently stated that the infinitive consists of three obligatory components, namely the service or auxiliary verbs *haben, sein, lassen, bleiben, stehen, gehen*, which modern German linguists call conjunctions, the next component is the particle *zu* and the unchanged, otherwise indefinite form of the full verb, which in modern syntactic science is called the infinitive of the main verb. There is reason to believe that the infinitive is combined mainly with abstract nouns characterized by the meaning of action or state in the broadest sense of the word.

Key words: derived stem, derivational meaning, derivational pattern, derivational stem, stem, term, word-formation, word-formation potential.

Постановка проблеми. Лінгвісти визначають, що при аналізі сумісності властивостей слів, в мовах існують групи слів, які є комбінаторними варіантами твердження одного значення. Розглядаються кілька десятків семантичних функцій і називаються «семантичними параметрами» слів. У свою чергу, вони мають дуже велику кількість еквівалентів, а з іншого боку, вибір цих еквівалентів повністю обумовлений словом, безпосередньо пов'язаним з ним.

Аналіз досліджень. Дослідженню різних аспектів термінотворення на матеріалі загальнолітературної мови та деяких окремих терміносистем присвячені праці багатьох учених W. Fleischer (Fleischer, 2000: 287), Th. Schippan (Schippan, 2019: 81).

Мета статті – розглянути структурно-семантичні особливості інфінітивних конструкцій у німецькій мові.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, сфера значень структурно організована або конструктивно обумовлена є складною системою, оскільки більшості лексичних значень слів притаманні строго визначені форми сумісності цих слів з іншими словами. При цьому ці форми сумісництва залежать не тільки від приналежності до певних граматичних категорій, а й від зв'язку цих слів з такими семантичними групами, які мають стійкий тип побудови.

Визначальною особливістю інфінітивних конструкцій є те, що вони, як і інфінітиви самі по собі, співвідносяться лише зі словами, які мають або своє лексичне значення, або їх синтаксичну ознаку з певною семантикою. Зокрема, вони можуть бути включені до групи слів, які мають у своєму базовому лексичному значенні семантику процедурності в найширшому сенсі слова або набувають цю семантику в будь-якій синтаксичній функції.

Поєднання назви дії з інфінітивом є особливим видом номінальних комбінацій, оскільки інфінітивне вираження значення є відмінним порівняно з іншими типами речень. Виражаючись інфініти-

вом, значення набуває своєрідного забарвлення завдяки особливостям інфінітива, пов'язаного з його виразною морфологічною природою.

Виконуючи одну з функцій імені – функцію визначення, інфінітив при цьому має дієслівні ознаки, має категорію відносного часу, стану, має потенційне відношення до людини, може мати ряд залежних членів (додатків, обставин).

У своїй структурній формі інфінітивні конструкції сучасної німецької складаються, як правило, з трьох обов'язкових компонентів, а саме: службові або допоміжні дієслова *haben, sein, lassen, bleiben, stehen, gehen*, іменовані в сучасній лінгвістичній літературі як зв'язки + частинка *zu* + невизначена форма повнозначного дієслова, який у сучасній лінгвістичній літературі називається інфінітивом головного дієслова (Fleischer, 2019: 234).

Коли інфінітив функціонує як визначення, він може мати зв'язок не з усіма іменниками, а лише з іменниками певних семантичних груп. З інфінітивом поєднуються переважно абстрактні іменники, які властиві значенню дії або стану в широкому значенні слова.

При цьому інфінітив займає атрибутивне місце після іменників: *Wunsch, Absicht, Versuch, Gedanke, Mut, Glück, Kunst, Gelegenheit, Möglichkeit, Bitte, Auftrag, Entschlossenheit, Forderung, Recht*.

Наприклад: *Aber vielleicht gehört auch das zum Geheimnis, zum Rezept: den Gedanken überhaupt mal zuzulassen, auszusprechen.*

– *Timm versucht, diese Möglichkeit auszublenden.*
– *Wir haben uns entschlossen, auf die Nachforderung zu verzichten.*

– *Dahinter steckt die Absicht, Steuern zu sparen.*
– *Insofern sei der Versuch, Glück und Kreativität konstant durch Alkohol zusteigern, "zum Scheitern verurteilt", warnt Joachim Körkel.*

– *Natürlich hat das nicht geholfen bei dem Versuch, in Afghanistan dauerhaft stabile politische Strukturen zu etablieren.*

– *Zum Glück gelang es mir, den Menschen zu erklären, dass dies die Republikaner mit ihrer Blockadepolitik zu verantworten hatten.*

– Es gibt zwei Möglichkeiten – die Gemeinden umzusiedeln oder besser zubauen.

– Die Kultur der Bundeswehr war darauf ausgerichtet, dem Wunsch der Politik zu entsprechen und den unpopulären Eindruck eines Krieges zu vermeiden.

– Vermutlich hatte Hitler nie die Absicht, Wilhelm zum Thron zu verhelfen.

– Zugleich ist es der Versuch, ein mögliches Comeback von Donald Trump zu verhindern.

– Die Koalition könnte der israelischen Gesellschaft eine Gelegenheit bieten zu sehen, wie verschiedene Menschen mit verschiedenen Meinungen ein gemeinsames Ziel verfolgen.

– Am Anfang waren die Tablets wahnsinnig interessant – jetzt sind sie eine Möglichkeit unter vielen, sich zu beschäftigen.

Лінгвістичні дослідження вітчизняних та зарубіжних авторів підтверджують модальне значення конструкцій haben + zu + Infinitiv, sein + zu + Infinitiv німецькою мовою. Ці конструкції здатні передавати різні відтінки можливості і обов'язку, тоді як самі дієслова несуть певне смислове навантаження і виступають інфінітивним і допоміжним словом.

Конструкція haben+zu+Infinitiv, у своєму виразі має тінь обов'язкового і іменник у зв'язку з цією конструкцією є виконавцем дії. Ще однією особливістю цієї конструкції є те, що її можна використовувати в різний час, найпоширенішим є Präsens, Präteritum та Futur I (Schippan, 2019: 234).

Розглянемо цю конструкцію на конкретних прикладах:

– Damit habe seine neue Firma in Zossen nichts zu tun.

– Vielleicht hat sich der eine oder andere auch beigebracht, die Haare selbst zu schneiden.

– Die Inflationsangst wird von jenen instrumentalisiert, die am meisten zu verlieren haben.

– Das hat mit der verzerrten Erinnerung zu tun, die ich eingangserwähnte.

Вираження необхідності в конструкції з дієсловом haben реалізує свої можливості при використанні слів впливу, слів мислення. Це значення проявляється в наступних контекстуальних засобах:

1) Деякі випадки відхилення, в яких підкреслюється категоричне твердження.

2) Використання конструкції в знаках оклику.

У цій конструкції також реалізується значення можливості. Цьому сприяють дієслова сенсорного сприйняття, а також дієслова, що мають значення сенсорного сприйняття лексико-семантичних варіантів інших семантичних груп, наприклад: erkennen, verstehen, lesen, hören, та інші, а також

дієслова в значенні mitteilen, sich äußern, sagen та інші.

Деякі контекстні засоби також допомагають визначити значення здатності:

1) Заперечення, які виникають майже в половині прикладів зі значенням можливості/неможливості: Ich habe keine Zeit zu verlieren.

2) використання в попередньому контексті модальних дієслів können/dürfen.

Побудова sein + zu + Infinitiv виражає обов'язок або можливість і має пасивне значення, тобто суб'єкт є об'єктом дії, на відміну від попередньої конструкції. Ця конструкція також може бути використана в різні часи, такі як Präsens, Präteritum та Futur I.

Характеристики такої конструкції можна побачити на наступних прикладах:

– Solange Verbraucher das nicht sehen können, ist ihnen nicht zu verübeln, dass sie sich für das billigste Angebot entscheiden.

– Diese Verwirrung ist auch bei Melonis Auftritt in Turin zu spüren.

– Beträchtliche Verzögerungen sind zu erwarten.

Водночас ця конструкція зазвичай має значення можливості за наявності заперечень nicht, kein, nie або прислівників kaum, leicht, schwer.

Проілюструємо вищесказане прикладами:

1. Hauptmann selbst war für Fragen nicht zu erreichen, sein Verteidiger wollte sich nicht äußern.

2. Dabei ist die Geschichte, die er erzählt, an Eindeutigkeit kaum zu überbieten.

3. Wie schwer das Wahlplakat-Business ist, merkt man, wenn man mal versucht, selbst einen guten Slogan zu finden.

Відомо, що інфінітив у німецькій мові можливий у наступних конструкціях як частина складнопідрядного речення: «модальне дієслово+ інфінітив». Ця конструкція використовується для вираження модальності речення. Як відомо, в німецькій мові традиційно існує 6 модальних дієслів: sollen, müssen, wollen, mögen, können, dürfen.

Морфологічною особливістю цієї групи дієслів є їх претеритально-презентивний характер, тобто форма Präteritum вживається у формі теперішнього часу. Модальні дієслова виражають основні модальні значення можливості, бажаності та зобов'язання, повинності. Це єдиний випадок в індоєвропейських мовах, коли модальні дієслова утворюють чітко обмежений морфологічний клас. Дослідники категорії модальності безсумнівно відносять модальні дієслова, які ми розглядаємо, до сфери модальності.

Кожне дієслово цієї групи має власну модальність. Наприклад, дієслово sollen використову-

ється для вираження модальності необхідності. Прояв модального значення «бути здатним/необхідним» у дієслові sollen ми можемо побачити в наступних прикладах:

– Es spricht nichts gegen ein leichtes Abendessen, aber schwere Mahlzeiten sollte man vermeiden.

– Die Ämter sollen die Einhaltung der Quarantäne mit Kontrollanrufen prüfen, möglichst täglich.

Модальність бажаності в німецькій мові виражається дієсловом mögen. Прояви цього ми можемо побачити в наступних прикладах:

Die Summen, um die es geht, mögen für einen Konzern mit Milliardenumsätzen überschaubar sein.

Модальність можливості проявляється в лексичному значенні дієслова können. До групи дієслів з модальністю можливості належить також дієслово dürfen у значенні «мати потребу/можливість».

Doch die meisten Nordkoreanerinnen und Nordkoreaner dürfen ihre Heimat nicht verlassen, nicht einmal innerhalb ihres Landes können sie sich frei bewegen.

Один із типів модальності об'єктивно-суб'єктивної необхідності представлений у німецькій мові дієсловами sollen і müssen. Одно-рідна семантична структура дієслова sollen пояснюється його переважною семантикою «бути зобов'язаним» внаслідок чужої волі, зовнішніх обставин, а також морально-етичних норм.

Die aktuellen Schäden allein in Rheinland-Pfalz sollen nach vorläufigen Meldungen der dortigen

Landesregierung an das BMF dieses Jahr höher ausgefallen sein als der Gesamtschaden.

Семантична структура сучасного дієслова müssen у значенні «бути в змозі» і «мати потребу» неоднорідна з суб'єктивної та об'єктивної точок зору.

Wir müssen diesen bürokratischen Unsinn beenden, der dagemacht wird.

До речі, в німецькій мові використовується конструкція «lassen + Infinitiv». Ця конструкція багатогранна і може мати такі значення:

– дозволяти, робити можливим;

– ініціювати дію (за наказом, вказівкою, силою);

– значення пасивної можливості;

– заохочувальне значення.

Розгляньмо прояв цих значень на конкретних прикладах:

Die Angehörigen lassen sich inzwischen von Medienanwälten beraten. Die Senioren müssen keine Masken tragen, sie können sich besuchen lassen. Dennoch lässt sich aus vertraulichen Unterlagen der Ermittler das vermutliche Geschehen rekonstruieren. In einem Land, das eines der gleichberechtigtesten Länder der Welt sein will, lässt sich das 2021 nicht verteidigen (Fleischer, 2000: 234).

Висновки. Отже, проведене дослідження дало змогу розглянути структури інфінітивних конструкцій, що використовуються у німецькій мові. Перспективи використання результатів дослідження убачаємо у вивченні структурно-семантичних особливостей інфінітивних конструкцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Fleischer W. Grundzüge der Wortbildung des Verbs in der deutschen Sprache der Gegenwart: Lehrbuch. Leipzig. 2019. 305 S.
2. Fleischer W. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. Lehrbuch. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 2000. 382 S.
3. Schippan Th. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache: Lehrbuch. [2. durchges. Aufl.]. Tübingen. 2019. 307 S.

REFERENCES

1. Flaisher V. Grundzüge der Wortbildung des Verbs in der deutschen Sprache der Gegenwart. [Basics of the word formation of the verb in the German language]: textbook. Leipzig. 2019. 305 p. [in German].
2. Flaisher V. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. [Word formation in contemporary German]: textbook. Tübingen: Max Niemeyer Verlag. 2000. 382 p. [in German].
3. Shippan Th. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. [Lexikology of contemporary German]: textbook. Lehrbuch. Tübingen. 2019. 307 p. [in German].